

Світлина Галини Маслюк

КОРЕЦЬКИЙ МИКОЛА ХРИСТОФОРОВИЧ

заслужений діяч науки і техніки України, доктор наук з державного управління, професор, перший віце-президент ГО "Союз греків України", голова ГС "Київське міське товариство греків імені Костянтина Імпіланті"

МОЯ ГРЕЦЬКА СІМ'Я

Всі наші предки є понтійськими греками. Батько – Пападопулос (Παπαδόπουλος) Христофор Миколайович, його брати Савва і Олександр, його сестра Олена, наш дід Пападопулос (Παπαδόπουλος) Микола Саввович, наша бабуся Пападопулос (Черкезова) Анна, наш прадід Пападопулос (Παπαδόπουλος) Савва Миколайович народилися і вирости в прекрасному грецькому селищі Опреті Марнеульського району Грузії.

Більшість жителів селища Опреті були свого часу мешканцями селищ Ахталь і Алаверди Трапезундського вилайету (округу). На цей рахунок є архівні документи, які проливають світло на походження наших предків як жителів селища. В одному з них йдеться: «У 1854 році священиком Опретської грецької церкви було призначено Миколу Попандопуло, уродженця Трапезундського округу. М. Попандопуло народився в 1822 р. в

селі Авліані Трапезундського округу. Його дід Дмитрій і батько Лазар були служителями в різних грецьких селах Трапезундського вилайету (округу)". Достовірні відомості про те, що Миколу Попандопуло в 1854 році було призначено священиком Опретської церкви свідчать про те, що до зазначеного часу греки цього села зуміли вибудувати свою церкву над повноводним джерелом в ярі, в нижній частині Опреті. Ця церква була освячена в ім'я Святої Богоматері Марії.

Сьогодні, на жаль, серед усіх храмів збереглася і ведеться служба в Опреті тільки в Церкві Святої Богоматері Марії. Як свідчать родинні перекази, Микола Попандопуло, покидаючи разом з прихожанами межі Трапезундського округу під тиском турків, зумів вивезти, зберегти і потім передати, у вже новий храм, врятоване церковне начиння, яке довгі роки служило людям. І тільки

Учні та викладачі Карського грецького класичного училища (м. Карс, територія сучасної Туреччини) напередодні Першої світової війни. В світлому костюмі – мій дід Попандопуло (Пападопулос) Микола Саввич.

в роки радянської влади церковні цінності були конфісковані і вивезені. Архівні документи свідчать: «У внутрішній частині в центрі церкви встановлено три кам'яні колони, на яких були перекинуті спеціальні парчеві полотна з вишитим образом Богоматері з немовлям, Святого Лазаря і Христа, розп'ятого на Хресті. Зазначені полотна були привезені греками з Трапезунди (моїм прапрадідом) і зберігалися в церкві до 1948 року. У

1965 р., Україна, Запорізька область. Зустріч Нового року. Мої батьки та сестри.

зазначений рік всі ці полотна разом з найціннішими іконами зникли назавжди». Микола Попандопуло був одним із 7-ми братів, який зміг врятуватися і врятувати своїх прихожан, а 6-ть його братів і батьки загинули від рук османів.

Мій прадід Попандопуло Савва Миколайович служив священиком в церкві Святого Василя в грецькому селищі Саркінеті. Декілька років тому ми разом із сестрою Вікторією знайшли прекрасно збережений храм і могилу нашого прадіда в межах церкви. Якщо Ви напишете в пошуковій мережі назву "Церква Святого Василя, с. Саркінеті", то Вам відкриються світлини величного грецького храму VIII сторіччя, який зберігся за довгі роки радянського атеїзму. При вході до Храму праворуч дві могили, які накриті гранітними плитами. Під однією з них – прах святої для нас, його правнуків, людини. Нашого прадіда. Святої не тільки для нас, але й для багатьох греків, грузин, всіх християн. На його могилу приїжджають помолитися, знайти підтримку паломники зі всіх куточків Грузії.

Мій дід – Попандопуло Микола Саввович народився 16 грудня 1882 року. Метрична книга від 1882 р. церкви Святих Петра і Павла с. Опреті

Марнеульського району (запис грецькою мовою) підтверджує дату народження його та батьків – батька Попандопуло Савви та матері Попандопуло (Ксифілінової-Кавафової) Юліти Димитрівни. Юліта Димитрівна, за дівочим прізвищем Ксифілінова-Кавафова, походила зі знатного роду Ксифілінових. З цього роду походить сім'я відомої і дорогої для кожного грека людини – князя Костянтина Іпсіланти. Крім сина, в родині прадіда було ще п'ять доньок – Катерина (Камінова), яка приходилася бабусею моєму брату Димитрію, мешканцю м. Афіни; Софія (Шармазанова); Маргарита (Алманова); Лемона (Шахназова); Марія. Доля однієї з них, Марії – невідома понині. Разом із своєю сім'єю в першу хвилю еміграції в 1923 році вона відбула до Греції. Микола Саввович прожив коротке, і водночас – яскраве і наповнене життя. Закінчив Тифліську духовну семінарію, Карський університет. Як легенда, в сім'ї передається інформація про те, що дід вчився в семінарії

*Мій дід – Попандопуло (Папандопулос) Микола Саввич.
Моя бабуся – грекня Попандопуло (Черкезова) Анна
Поліхронівна.*

Мої батьки – вчителі, Христофор і Олександра.

одночасно з "вождем народів" – Йосифом Джугашвілі (Сталінім). Вже в 1904 році, в свої неповні 22 роки він стає членом Соціал-демократичної партії Грузії. Згідно записів тієї ж Метричної книги Церкви Св. Петра і Павла села Опреті Марнеульського району підтверджується, що 28-літній Микола Саввович Попандопуло і 17-літня Анна Анастасівна Черкезова вінчалися 30 червня 1911 року. На момент одруження Микола Саввович був наглядачем Карського грецького класичного училища.

Як реліквія, в нашій родині передається світлина учнів училища, серед викладачів – мій дід. Ця світлина і зараз завжди з нами. Настають буремні роки – 1917-1918. Грузія отримує державність і формує свій перший уряд. Микола Саввович увійшов до складу уряду демократичної Грузії, який, в основному, складався з членів соціал-демократичної партії, в лавах якої він був з 1904 р. В радянські часи цю партію називали не інакше як "меншовицькою". Деякий час очолює Борчалинський повіт Грузії. Як грек-понтієць за походженням, одночасно бере активну участь у грецькому русі, прагненнями якого було отримати свою Понтійську державу, створити Вірмено-Понтійську автономію. Всім цим процесам завадила перемога більшовиків на чолі з сумнозвісним Ленінім, який на багнетах Червоної армії приніс до Грузії не тільки диктатуру, але, завдяки своїй безпосередній фінансовій і організаційній

Мій батько – Попандопуло (Пападопулос) Христофор Миколайович (другий справа в першому ряду), молодий вчитель математики після закінчення Тбіліського педагогічного університету (Грузія).

підтримці, сприяв приходу до влади в Туреччині младотурків, які і влаштували геноцид грецького та вірменського народів. Ідея державності як у Грузії та Вірменії, так і в греків-понтійців була похована на багато років. Тільки Грузії вдалося повноцінно відновити свою державу. Вірменія займає тільки частину своїх історичних земель. Греки-понтійці залишилися без землі, без своїх храмів, без держави, розкидані по всьому світу. Більшовиками на чолі з Берією та Орджонікідзе було відсторонено законний уряд соціал-демо-

Брат мого батька Попандопуло Олександр з дружиною та донькою та сестра батька Попандопуло Еллічка з донькою Ерідою (м. Тбілісі).

кратів від влади в Грузії. Життя населення значно погіршилося. Керівники Соціал-демократичної партії Грузії в серпні 1923 р. піднімають по всій країні повстання проти диктатури більшовиків. Червона армія разом з органами Надзвичайної комісії (НК) Грузії жорстко його придушує. В подальшому це повстання радянські функціонери назвуть "серпневою (августовською) меншовицькою авантюрою". Микола Саввович бере у повстанні найактивнішу участь, із самого початку і аж до його придушення. Після жорсткого придушення повстання НК Грузії проводить масові арешти. Друзі попереджали діда, що його повинні заарештувати і, що треба терміново емігрувати до Греції. За це (про зустріч з Грецією, але не за таких обставин) він мріяв все своє життя. Вже в грудні 1923 р. дід приїжджає до сім'ї, яка знаходилася в с. Опреті, щоб попрощатися з молодою дружиною та дітьми, а їх було п'ятеро, домовитися, як він потім зможе їх відтіля (з радянської Грузії) забрати до Греції. Малі діти (як говориться, один менший за другого) попросили батька залишитися на одну ніч з ними. А рано-вранці до оселі нагрянули чекісти і заарештували діда. І вже наступного дня сумнозвісна трійка засудила його до розстрілу. У 2000-ні роки ми (рідні) отримали "Списки розстріляних в серпневій меншовицькій авантурі" за підписом трійки "зеленим олівцем" до розстрілу 25 грудня 1923 року. Всього в списку розстріляних – 386 осіб, представників

Мої двоюрідні сестри: Вікторія, Еріда, Анна.

різних верств населення: робітників, вчителів, селян, службовців, дворян... Представники різних політичних партій та течій. У цьому списку окремо виділені заарештовані з Борчалинського повіту. 13 осіб з 373 по 386 номер. На першому місці стоїть прізвище нашого діда – Попандопуло Миколи Саввовича, 40-ка років, духовного походження, члена Соціал-демократичної партії. Ось так ця "чекістська трійка" одним розчерком "зеленого олівця" знищила 386 чоловік – чийхось батьків, чоловіків, дідусів. Моя бабуся – Попандопуло (Черкезова) Анна Анастасівна в свої неповні 28 років (в Метричній книзі церкви Св. Павла і Петра села Опреті Марнеульського району за 1895 рік зберігся запис, що Анна Анастасівна Черкезова народилася 14 жовтня 1895 року; її батько – Черкезов Анастасій Поліхроневич, мати – Домна Федорівна) залишилася в ці буремні 20-ті роки ХХ століття вдовою з маленькими дітьми на руках без засобів до існування, без даху над головою. Вона і діти: старший син, якого за грецькою сімейною традицією було названо Саввою, мій батько – Христофор (або як його називали в сім'ї Христо), його брат – Олександр та маленька сестричка – Олена. Дуже важко їм прийшлося. Старший Савва, ще неповнолітнім взяв на себе обов'язок турботи за всю сім'ю, і замість навчання в Європейському університеті, як мріяв його батько, вимушений був піти працювати на

чорні роботи. Два брати Христофор і Олександр опинилися в сиротинці, де їм прийшлося на собі відчутися всю гіркоту безбатьківства, і ще гірше – нести все життя відповідальність за батька, якого зробили "ворогом трудового народу". Для таких дітей, із сім'ї репресованих, в Радянському Союзі не дуже відкривали двері. Але, на щастя, світ не без добрих людей. Друзі Миколи Саввовича, які з часом обіймали посади в уряді вже радянської Грузії, допомогли дітям отримати не тільки освіту, але й вищу освіту. Христофор, Олександр, Олена закінчили педагогічний інститут. А старший Савва, вже в зрілому віці – юридичний. Савва Миколайович став у Тбілісі відомим адвокатом, який все своє життя захищав у судових процесах громадян грецького походження. Одним із його захоплень було колекціонування книжок з давньогрецької філософії, історії та культури Греції. І все життя, як і його батько, він мріяв побувати на батьківщині предків – в Греції. Але, на жаль, і йому це не вдалося. Не дожив він до тих часів, коли розвалився Радянський Союз і греки отримали можливість виїжджати на Батьківщину своїх предків. Брат Олександр все життя відпрацював на заводі в м. Руставі. Сестра Олена Попандопуло (Умудумова) – працювала вчителькою початкових класів в школі с. Тріалеті Цалкського району Грузії, де директором школи працював її чоловік – грек Сократ Умудумов. Мій батько – Христофор Миколайович, мав істинно енциклопедичні знання, все своє життя віддав школі, пра-

Наша сім'я – батько, мати, сестри.

*Мій батько – Попандопуло (Пападопулос)
Христофор Миколайович.*

цюючи вчителем фізики і математики. Але за все життя не зміг сприйняти радянську владу, комуністичних функціонерів, не міг пробачити можновладцям те, що вони зробили з нашою сім'єю. Не міг пробачити розстріл батька, своє сиротин-

ство, ті порядки, які встановила радянська влада. Ніколи не стримувався в своїх висловах, і сьогодні це стає зрозумілим – називав речі своїми іменами. За все це, не зважаючи на високий професіоналізм, йому не давали працювати в школі, його постійно переслідували органи КДБ і не давали дозволу на виїзд за кордон – до Греції. А він про це теж мріяв усе своє життя.

Здійснити мрію наших прадідів, дідів, батьків вдалося вже нам – їхнім дітям і онукам, а також вже нашим дітям і онукам. В Греції з 90-тих років проживає сім'я моєї старшої сестри Неллі, мого брата Георгія, ще багатьох наших близьких родичів. Ми маємо можливість зустрічатися, радіти успіхам один одного, подорожувати, згадувати наших рідних і близьких.

Обравши спочатку напрямок професійної діяльності, далекий від освіти, доля всерівно привела мене до школи, тільки вже до вищої школи. В університеті пройшов усі сходинки – від доцента, професора до завідувача кафедри, декана, проректора, першого проректора, в. о. ректора національного університету.

Велике значення в моєму становленні як фахівця, мала робота в системі Національної ака-

Сім'я моєї тітки Еллічки, викладачки з с. Триалеті Цалкського району Грузії, її чоловік – директор школи Умудумов Сократ та донька Еріда.

Розстріляні в Тбілісі

№ п/п	ІМ'Я ТА ПОЗИЦІЯ	Воз-раст	Соціальне положення	Партійність
373	ПОПАНДОПУЛО Миколай Саввич	40	духовн. походж.	член партії з 1904 р.
374	ЧЕРКАШІДИ Деван	28	дворянин	Миколаєв
375	ЧЕРКАШІДИ Коментян	26	"	"
376	КАНКАСАДІЕ Александр Александрович	26	"	"
377	МАТІАДЗРА Іосиф	31	Крест'янин	Миколаєв
378	МАТІАДЗРА Дато	26	дворянин	Миколаєв
379	ГОМІЗІДІЕ Навошан Ашвіч	30	Крест'янин	"
380	КУРАЛОВ Іван	27	дворянин	"
381	САМА ГІДІ ОДІ		"	"
382	ЦЕРЕТІДІ Паліко		Миколаєв	"
383	АНДІАДЗІАРИ Миколай		"	"
384	КАНКАСАДІЕ Георгій		"	"
385	КАНКАСАДІЕ Савва		"	"
386	ДЕРМАЗАНОВ Георгій Іванович		"	"

Борчалинський уезд

№ п/п	ІМ'Я ТА ПОЗИЦІЯ	Воз-раст	Соціальне положення	Партійність
373	ПОПАНДОПУЛО Миколай Саввич	40	духовн. походж.	член партії з 1904 р.
374	ЧЕРКАШІДИ Деван	28	дворянин	Миколаєв
375	ЧЕРКАШІДИ Коментян	26	"	"
376	КАНКАСАДІЕ Александр Александрович	26	"	"
377	МАТІАДЗРА Іосиф	31	Крест'янин	Миколаєв
378	МАТІАДЗРА Дато	26	дворянин	Миколаєв
379	ГОМІЗІДІЕ Навошан Ашвіч	30	Крест'янин	"
380	КУРАЛОВ Іван	27	дворянин	"
381	САМА ГІДІ ОДІ		"	"
382	ЦЕРЕТІДІ Паліко		Миколаєв	"
383	АНДІАДЗІАРИ Миколай		"	"
384	КАНКАСАДІЕ Георгій		"	"
385	КАНКАСАДІЕ Савва		"	"
386	ДЕРМАЗАНОВ Георгій Іванович		"	"

Перша сторінка розстрільного списку учасників збройного повстання проти радянської влади в Грузії в серпні 1923 року ("Серпнева меншевістська авантюра" – зі слів ЧК (НК) Грузії.

Сторінка розстрільного списку. Дані з Борчалинського повіту. Список починається з номера 373, з якого діда – Попандопуло (Папандопулоса) Миколи Саввича, 40-ка років, духовного походження, члена соціал-демократичної партії з 1904 року.

демії наук України – в Раді по вивченню продуктивних сил України під керівництвом академіка Данилишина Б.М.

Моя дружина – Корецька Світлана Олександрівна є доктором економічних наук, професором. Мій син – Олександр є кандидатом наук. Мій молодший син – Микола закінчив магістратуру в Варшавському університеті, як колись мріяв за освіту для свого сина наш дід – Попандопуло Микола Саввович.

І це є одним із вимірів того, наскільки радянська влада відкинула в розвитку наше суспільство, скільки часу вимагається для того, щоб окремо взята сім'я та її представники (як колись любили говорити – "ячейка общества" – українською "комірка суспільства") знову могли одержувати європейську освіту, розвиватися, бути впевненими у завтрашньому дні, у своєму майбутньому.

Наша історія, історія однієї грецької сім'ї, підтверджує мудру істину: "Кров людська – не водиця". Через 5-7 поколінь, попри всі труднощі, війни, геноцид, диктатури – представники сім'ї із покоління в покоління передавали свою любов до землі предків, свою мрію про те, щоб колись стати ногою на Святу для кожного з нас землю – землю Греції. І Слава Богу, ця мрія здійснюється. Вже в Греції народилися онуки моєї сестри Нелли, діти і онуки моїх родичів і, сподіваємося, що й наші онуки народяться на цій Землі. І продовжать наш сімейний родовід вже радісними і щасливими сторінками.

Світлини із сімейного архіву Миколи Корецького.

Бібліографія

1. Соня А. Килинкариди. История греческого селения Опрет в Грузии 1810-1920 гг. Салоники, 2005 – 224с.

«МОЯ РОДИНА»

Дорогі читачі, наше видання охоче опублікує історію Вашої родини – української, грецької, чи іншої національності з українських теренів. Ваші дописи просимо надсилати на електронну адресу: myarodyna.visnyk@ukrgrdumka.gr